

gent de cant o música quasi tots els acompanyants, potser es diria comparativament a cantors passavolants, afeccionats, de pas fugitiu i a la lleugera, com un colomet.

Es podria pensar que fos també un malnom de base comparable, en mencions molt més antigues, més ben dit les més antigues que tenim del mot, en l'*InuLC*: «Bernardi Sexel» a. 1176, «Joannes Sexel» en pergami original de 1213, «Guillem Saxel» 1305; i amb X: «Bernardus Xexell, de Verneto» 1394. Però vista la freqüència i antiguitat, i també la provenença nòrdica, jo crec que aquí es tracta d'aplicació directa de l'adj. de color *saix*, *saixa*: seria lloc comú aplicar-ho a gent de cabell grisejant; prematurament, i encara joves, d'on la forma diminutiva. En tot cas tenim aquí una altra confirmació que el sentit etimològic del nom d'ocell és cosa de color. Altrament, amb un altre sufix diminutiu, també existeix el NP *Saisset*, cognom del deliciós i facund humorista i paraulista Albert Saisset («Un Tal»): deuria ser de família gavatxa o del Fenollet, arrelada ja temps ha en el Ross., quan ell hi va néixer: d'on la conservació no catalana de *issr*; en efecte, he vist diversos Saisset en les proves de l'*Hist. de Languedoc* de Devic-Vayssète (addicions de Molinié); entre altres, un cavaller Raimond Saisset apareix sovint en la documentació de Pàmias, des de c. 1280, i el 1295 el feren bisbe (vol. v, 1624, 1627).

Encara, d'altra banda, es podria creure que vagi ser nom d'una tela o teixit: «unum pallium de sayxel» (*InuLC*, s. v. x-). Una tela de color gris potser, però en un doc. de 1349 s'esmenta un teixit o roba «cum signis sayxelli», que fa pensar més aviat en el nom de l'ocell: imaginem un teixit en què es repetís en massa un dibuixet que recordés un ocell estilitzat. En fi, queda *sisell* com a 'senyal d'afrontació' al *Spill* de Castellbò (f° 46r, i de nou, però en variant *xixell*, entre les afrontacions d'Aravell); ja n'he escrit alguna cosa a *SEGELL*; també es pot concebre un «quitlló», damunt d'una roca, consistent en un pal torçat o forcat, en forma convencional, per ser reconegut com a tal, i que recordés vagament la forma d'un colomet, prenent el vol des de la roca.

No crec que tingui relació etimològica amb *xixell* el nom d'ocell cast.-port. *sisón*: car segons el gloss. del *Libro del Cavallero et Escudero* de Juan Manuel (Rivad. LI) seria «ave parecida al francolín»: massa diferent, i molt més gran que el menut *xixell*; ja hem vist *cison*, amb preu doble que la *seixa*, en el doc. port. de 1253; en el *DCEC/DECH* vaig admetre un derivat del numeral cat. *sís*, propagat des de les nostres Albuferes; els 4 que val en el doc. de 1253, no són massa lluny de 6, i es podria estendre a una altra unitat monetària; l'aparició a Port. a mj. S. XIII, i la ç- amb què s'hi escriu, ens fan dubtar, però no sembla que bastin per descartar la idea; en tot cas, però, no va amb *xixell*. Pot haver-hi relació amb l'un, amb l'altre o amb tots dos, en una mesura que no podem precisar, en *xixarella*, que el *DAG.* troba a Segarra i Urgell, com a nom de la «smallarenga, primavera, titipell».

¹ «saisseta f. froment» a. 1445, Pansier, *La Langue*

Prov. à Avignon vol. 3, s. v. *Saisseto*; «froment de la plus belle qualité, ou la touzelle à petits grains, qu'on sème dans le Comtat Venaissin; elle foisonne plus què la touzelle ordinaire; donne --- un pain très blanc» (Sauvages, amb variant *seisseto*). «*Sipisso* f. variété de froment barbu», només consta per Mazuc (Pezenàs) i deu ser extret de *seisseto* regressivament. —² Un argument a favor de la identificació etimològica de *xixella* amb *xeixa* i *sais*, es podria cercar en l'escut nobiliari de la família *Xex*, que Domènec i Muntaner descriu: «argent; una au *xixella* d'azur, posada sobre prat de sinoble, picant unes espigues d'or; ab canyes de sinoble» (*Nobiliari General Català*, s. v.); el gravat hi mostra, en efecte, figura de colom. Com que en heràldica regna la més desenfrenada fantasia, sovint mer xarlatanisme, ens guardarem de donar-hi gaire valor, per més que l'obra de Domènec sigui relativament seriosa, segurament l'única en aquest terreny entre les publ. fins avui, que compta amb alguna base d'erudició real i de primera mà. El que val més en això és el fet que la *xixella* s'identifiqui amb l'atzur. Si sabéssim que aquest escut és antic seria indicatiu que havia existit en algun punt del domini català *xeix o *xeixa com a nom de l'ocell, sense diminutiu. No és impossible.

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *sexa*, *xexa*, *seixa*, *aixeixa*, *eixeixa*, *xeixada*, *Xeixar*, *Mas-de-xeixa(r)s*, *blat xeixós*, *enxeixar*, *seixella*, *seixell*, *xaixell*, *saxell*, *saixell*, *xixella*, *xeixella*, *xixell*, *sisella*, *seix*, *xeixell*, *Saisset*, *xixarella*.

Xeixanta, *xeixantena*, V. *seixanta* (SIS) *Xeixec*, *jer*, V. *xeix* *Xeixell*=*xixell*, V. *XEIXA* *Xel*, *xelets* (*DAG.*), marisc, men., pres de l'angl. *shell* 'petxina'

XELANDRE (o *-andro*) i XALANA (*xelandri?*), mena de nau, del b. gr. *χελάνδιον*. Les eds. antigues de Desclot (Coroleu i crec Buchon) porten una variant d'aquest mot, en el cap. 34, on diu «lo rey fo vengut ab tots sos cavallers --- a Salou, aparellats de recúr; e les naus, e les tarides, e-ls lenys e les galeres, foren estibades e caregades de bescuyts e de farina --- e de vir e d'aygua» (*NCL* II, 93.24=ed. Soldevila, p. 427), var. que canvia el text en «--- les naus e los *xelandrins* e-ls lenys e-ls tarides foren stablides e car ---»; però Coll no indica cap variant en aquest passatge, i per tant el mot pot ser d'una interpolació molt tardana, i tant dolenta com ho és evidentment l'*establides* que segueix.

No és exacte que en grec sigui *χελάνδιον*, com diu *AlcM*; i és un gros disbarat admetre que un mot de Desclot pugui haver passat a través dels turcs, que per aquell temps a penes tenien part de l'interior d'Anatòlia, i ni intentaven navegar.¹

La forma grega real és *χελάνδιον*, i com establiren Diez, Kemna, AntThomas (*Ess.*, 405) i Wartburg (*FEW* II, 633-4), el fr. *chalant* «grand bateau plat pour le transport de marchandises», documentat antigament des del S. XII, llavors sobretot en la forma *chalan*, és manllevat de χ., documentat en grec ja el S. IX, i por-